

Forum VI

Väli-Amerikan alkuperäiskansojen palloveli

Väli-Amerikan intiaanien suosittu palloveli kehittivät ilmeisesti olmeet noin 3000 vuotta sitten. Pelistä tuli suosittua etenkin maya- ja atsteekkikulttuureissa. Peliä harrastivat kaikki, mutta katsomoon pääsivät yleensä vain yhteiskunnan ylimmät kerrokset: ylimykset, uskonnolliset merkkihenkilöt ja rikkaat kauppiat.

Pelikentän pituus oli noin 50 metriä ja leveys 15 metriä. Sen molemmilla sivuilla oli noin kolme metriä korkeat seinät. Kummallakin seinällä oli kivirengas seinän yläreunassa. Pelikentän halki kulki musta viiva, joka jakoi kentän kahteen osaan.

Peliväline oli pallo, joka oli valmistettu raakakumista. Pallo oli noin nykyisen koripallon kokoinen ja painoi noin kolme kiloa. Pallo oli iso superpallo, sillä kuminen pallo pomppasi kosketuksesta korkealle. Peli oli suuressa suosiossa, sillä atsteekkivaltakuntaan kuuluneet intiaanikansat lähettivät pääkaupunkiin peräti 16 000 kumipalloa vuodessa.

Joukkueissa oli yleensä seitsemän pelaajaa, sillä se oli intiaanien pyhä luku. Ottelua edelsivät vakiintuneet tavat. Tekniikkaa harjoiteltiin ja pelin suojelijajumalia palvottiin. Ottelua ennen saatettiin myös paastota. Papit toimittivat ottelupäivän aamuna kentällä uskonnollisia seremonioita. Kenttä pyhitettiin, ja kentälle, pallolle ja kivirengasalle uhrattiin. Kumpaakin joukkuetta johti kapteeni, jonka johdolla astuttiin kentälle joukkueen omissa jalokivillä ja sulilla koristetuissa puvuissa yleisön osoittaessa suosiota. Ennen pelin alkua juhla-asut riisuttiin joukkueiden omissa tiloissa. Pelissä pelaajat käyttivät kypärää ja toppauksia.

Pelissä liikutettiin palloa, mutta siihen ei saanut koskea kämmenillä eikä sitä saanut potkaista jalkaterällä. Pelaajat pitivät palloa ilmassa polvillaan, olkapäillään, lantiollaan, kyynärpäillään ja päällään, jos joku uskalsi "pukata" raskasta palloa. Ilmeisesti ranteella

lyöminen oli myös sallittua. Pallon raskauden vuoksi pelaajat käyttivät suoja. Toppauksin varustettu "kypärä" oli valmistettu nahasta. Päätä suojasi myös nahkainen leukasuojus ja osin kasvoille ulottunut naamari. Käsissä pidettiin nahkasuojia, lisäksi käytettiin hartia, polvi- ja kyynärsuojia. Nahkakypärien värit erottivat joukkueet toisistaan.

Peliä valvoivat tuomarit, jotka olivat pappeja. Tuomarit katkaisivat pelin puhaltamalla huiluun. Pisteidenlaskijat eli kirjurit istuivat aitioissa. Ottelu alkoi, kun tuomari potkaisi pallon ilmaan keskeltä kenttää. Pelaajat tavoittelivat palloa, ja tavoitellessaan murjoivat toisiaan. Pääsääntöisesti pelaajat kuitenkin pysyivät omilla kenttäpuoliskoillaan ja yrittivät saada pisteitä. Palloa sai lyödä niin kauan, kun se oli ilmassa ja pomppi. Palloa lyötiin vastapuolen kentälle. Pisteitä sai kun pallo osui vastapuolen takana olleeseen seinään tai pomppi sen yli. Lisäksi pisteitä sai, jos pallo "kuoli" vastapuolen kentälle eli ei enää pomppinut. Pelaajan vääränlainen kosketus palloon toi myös pisteitä vastapuolelle.

Palloa yritettiin saada jatkuvasti sivuseinällä olleiden kivirenkaiden läpi. Korin saaminen oli harvinaista, sillä rengas oli vain hivenen palloa suurempi. Mikäli pelaaja kuitenkin onnistui saamaan ihmemaalin, päättyi peli välittömästi ja maalin tehnyt joukkue voitti. Maalintekijä sai arvostusta koko loppuelämänsä ajaksi. Ottelun jälkeen vietettiin voitonjuhlaa, johon kuului uhraaminen jumalille. Juhlissa voittajajoukkueen pallo poltettiin juhlarivin menoin.

Peleihin liittyi vedonlyönti, joka oli yleistä sekä ylhäisön että tavallisen kansan keskuudessa. Ylhäisön jäsenet saattoivat laittaa panoksiksi joko kultaa, orjia, peltöjä tai jopa talonsa. Parhaimmat pelaajat puolestaan saattoivat nauttia ylhäisön tuesta. He saattoivat asua rikkaiden tukijoiden palatseissa ja saada arvostuksen lisäksi myös omaisuutta.

Tehtävät

1. Mitä pallopeti kertoo intiaanien kulttuurista ja yhteiskunnasta?
2. Vertaile alkuperäiskansojen peliä nykyisiin pallopeteihin. Mitä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia löydät?